

1898
 F 25
 1898

მწყემსი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსი კეთილმან სულთ თვის დასაღდის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
 შპოვე ცხოვარი ჩემი წაწმენდული. მსრუთ იყოს სინარული. კათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15—4.
 შოველით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტყირთ-მძიუნნი და მე განგისვენო თქვენ. მათ. 11 28.

№ 1 **მწყემსი** 1883—1898 15 იანვარი

გაზეთის ფასი:

„მწყემსი“	„მწყემსი“ რუსული გამოცემით
12 თვეთი 3 მან.	12 თვეთი 5 მან.
6 — 2 —	6 — 3 —

ფულისა და წერილების გავზავნა შეიძლება ამ ადრესით:
Въ Кирил. въ поданно „Миссия“ и „Пастыр.“.

ქველა სტატეები და კორექზორეციები, რომელნიც იქმნებთან დასაბეტდავით გამოგზავნილნი, ვრცლად და გასაგებლად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელმოწერილინი.
 სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაუბრუნდეს.
 სტატეები მიიღებთან რუსულს ენაზე დაწერილინიც და თარგმნით დაიბეჭდებთან.

ჩვენი გრძობანი და მოსაზრებანი ახალი წლის დადგეს.

გათავდა 1897 წელიწადი და დადგა ახალი 1898 წელიწადი. ერთი წელიწადი მოეპატა ჩვენს ცხოვრებას. ერთი წლით მივუხლოვდით ჩვენს უკანასკნელ დღეს, იმ საშიშარ დღეს, როცა ჩვენი სხეული მიიქცევა მიწისაღმბი, რომლისაგანაც არის იგი აშენებული ქვეყნის შემქმნელისაგან; როცა ჩვენი სხეულის მანქანა, რომელიც ასე გასაოკრად, ასე

ბრუნულად და გასაკვირლად არის აგებული, დადგება და დაიშლება.

დიდი ხანია, რაც შემოღებულია ახალი წლის პირველი დღის დღესასწაულობა. მაგრამ ეს დღესასწაულობა ყოველ დროს ერთნაირად არ სრულდება ყველგან და ყველასაგან. ქველ დროში სხვა გვარად დღესასწაულობდენ ახალი წლის პირველ დღეს და ესხლა სხვაგვარად დღესასწაულობდენ. ქველ დროში, ქრისტიანობის გავრცელების შემდეგ, ახალს წელს ლოცვითა და ღვთის ვედრებით ეგებებოდენ და მას ევედრებოდენ იმერათს, რომ მომავალი ახალი

წელიწადი ყოფილიყო მათთვის ბედნიერი და კეთილი; ახალს წელს ეგებებოდენ შიშით და კრძალვით. პირველ დღეს უთუოდ მიიპატეხებდნენ კეთილი ფეხის მაკლევარს, მიუცილებლად ოჯახიდან ოთხი ხუთი წავიდოდა ეკლესიაში სალოცავად და მზურვალე გულთი შესთხოვდა ქვეყნის შემოქმედს ღმერთებს დამარსებელს ყოველს კეთილს თავისა და თავის ოჯახისათვის...

დღეს როგორღა დღესასწაულობენ ახალ წელს? დღეს, რასაკვირველია, დრო შეიცვალა, დღეს „განათლება“ შემოვიდა, სწავლა-მეცნიერება ვავრცელდა ღმერთს დღესასწაულობაც სხვა რიგათ სრულდება!.. დღის ქვიფით და თოფის სროლით ისტუმრებენ ძველ წელიწადს და შამანის და მაგარი სასმელებით საესე ქიქებით ეგებებიან ახალ წელს 12 საათის გათავების დროს, შუალამისას. მაგარი სასმელებით გაყდენილი ერთი ხრილით და ალტაცებით მოელოან პირველი საათის დადგომას ნაშუალამეს და გათენებამდისნ ქვიფობაში ატარებენ დროს. ახალი წლის პირველ დღეს დიდათ დაქანტულნი შუადღისას ძლიერ ძლიობით იღვიძებენ და მოჰყვებიან სიარულს თავიანთ ნაცნობებთან მისალოცავად. დიად, ასე შესცვალა ჩვენში ახალი წლის დღესასწაულობა სწავლა-განათლებამ... ნამეტან ბედნიერებას ესურვობთ ერთი ერთმანეთისათვის, ბევრი კარგი გვწადა ჩვენი მოყვისათვის, ჩვენი თავისათვისაც ბევრს კეთილს ენატრობთ, მაგრამ, ჩვენდა საუბედურთ, ჩვენი ნატრა, ჩვენი სურვილი არ სრულდება. იმედი გვაქვს და, ვითომც, ვცილობთ ზნეობითად გაფაქიზებას, მაგრამ ჩვენს საზოგადო ცხოვრებას არა ეტყობა რა ისეთი საოკარი საქმეები სრულდება, ისეთი ავაჯაკობა ხდება აჭი-ქ, რომ სრულებით არ ამტკიცებს ჩვენს ზნეობით გაუმჯობესებას, ჩვენს ზნეობით ამძლვებას, ჩვენს განათლებას და სწავლას...

ჩვენი ცნობის მოყვარეობა ყოველ დროს და განსაკუთრებით ახალი წლის დამდგვს ცდილობს, რომ მომავალს შეწარი ახადოს და შეიტყოს, თუ როგორი იქნება შისთვის დამდგი ახალი წელიწადი? რას მოუტანს იგი მას? ვიქნებით თუ არა ბედნიერნი ხალ წელიწადში და შევიძენთ თუ არა სიმდიდრეს, რომლის მოპოება ზოგს მოსვენებას არ აძლევს. ეველს უნდა შეიტყოს, მომავალ წელიწადში იქნება აგი ცოცხალი და შეეძლება შვილების და ოჯახობის

მოვლა და აღზრდა, თუ არა და რამდენი რამე კიდევ სხვები არ უნდა შეიტყოს ჩვენმა გონებამყვარმა ყოველივე მომავალი ჩვენთვის დაფარულია; დაფარულია ესეები ქვეყნისა და კაცის ყოვლად მოწყალე შემქმნელისაგან ჩვენდა საკეთილდღეოდ, ჩვენდა საბედნიეროდ. ვინ იცის, როდესაც ჩვენ გრძელ ეამიერ ცხოვრებას ველით, იქნება ერთი კვირის შემდგმ საფლავს მივეცეთ, როცა ოჯახობაში ტკბილ ცხოვრებას ველოდებით, მკორეს ხანში ოჯახობა აირიოს და იგი (ოჯახური ცხოვრება) გჯოჯახეთს დაემსგავსოს. შეიძლება, ყველა ჩვენი იმედი გაცრუდეს, მაგრამ შენ რა შეგეძინება წინდაწინ ამავბის შეტყობით. შენ მტკიცეთ უნდა იყო დარწმუნებული, რომ ქვეყანაზე რაც ხდება ღვთის განგებით, ყოველივე ეს ხდება ჩვენ გამოხაზუნიზებლად, ჩვენ სახწავლებლად და ჩვენდა საკეთილდოდ.

ქეშმარიტი ქრისტიანის გულს და გონებას განსვენებას არ აძლევს მეორე ცნობის-მოყვარეობა ძველი წლის. დამღვეს და ახალი წლის დამდგვს. ეს ჩვენი ცნობის მოყვარეობა მეცადინობს შეიტყოს, თუ როგორ გაატარა კაცმა ძველი წარსული წელიწადი? მართალია, და როდეს უნდა შეიტყოს კაცმა ყოველივე ესეები, თუ არა ძველი წლის დამღვეს? ყოველი ქეშმარიტი ქრისტიანი ვალდებულია ძველი წლის დამღვეს კარგად გამოიკვიროს, თუ როგორ გაატარა მან ძველი წელიწადი. როგორ მოიხმარა მან ერთი წლის დრო თავის სულიერ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად და საკეთილდოდ? რა აზრებით და მისწრაფებით იყო იგი აღკურვილი? როგორი აზრებით მოქმედებდა იგი წარსულ წელში? შეასრულა მან წარსულ წელში ყველა ის, რაც დავალებული ჰქონდა მას ღვთისაგან და კაცისაგან? უნდა დასდვა ერთის მხრით მცნება ღვთის და მეორეს მხრით მოიგონო ყოველი მოქმედება შენი, წარსულს წელში ჩადენილი. აი ამ სარკეში დინახავ შენ ყველა შენს მოქმედებას, თუ როგორ გაატარე შენ დრო წარსულ წელში და რა სიკეთეს უნდა მოელოდე მომავალ ახალს წელში, სასირცხოა, მაგრამ სჯობს გულ წრფელად აღიარო, ცოდვაა

დაფარო, რომ წარსულს წელში შენ ღმერთი არ გახსოვდა, შენი შემქნელი და შენი მოწყალე და მზრდელი, არ შეგვიწირავს მისთვის მადლობა იმ მოწყალეობათვის, რომელთაც შენზედ მოავლენდა იგი, არ გაგიცია მოწყალეობა და არ შეგბრალეობა გაქირვებული; ღმერთზედ კი არ იყავი დამიდებელი შენს საქმეებში, არამედ მეგობრებზე და ანკობზე ქონდა დამყარებული იმედი და სასოება; უმეტესად ცდილობდი სასმელ-საქმელზე, სყიდვა-გაყიდვაზე, სიმდიდრის შექმნაზე და მოგებაზე და იქნობამდის იყავ გატაცებული ამ ქვეყნიური სიმდიდრის შექმნებით, რომ დროც აღარ გქონდა სულით ამაღლებულიყავი ღვთისადმი, რომლისაგან მიენიჭება კაცს ყოველივე. ღვთის სახელს ხშირად ხმარობდი ამაოთ და ტყუილზე. არ იყო შენთვის უქმი დღეები, კვირა-უქმე დღეებს ატარებდი ზარმაკობაში, ცუდათ. ნაცვლად იმისა, რომ შენ ამ დღეებში შეგესვენა და გვეიქრებოდა ღმერთზე, დროს ატარებდი ქეთობაში, ლოთობაში და გარყვნილებაში. შენთვის არ არსებობდა მარხვა და ამისთვის შენი სხეული უნდა ცხოველების სხეულს დაამსგავსე. შენი სვინიდისი არ გაგიწმენდა მონანებით, არ გისარგებლებოდა შენ ეკკლესიის ბრძნული და მოყვარული დედის მსგავსი დარიგებით, რომელსაც ის მოუთხორობს ყოველთა მის ქეშმარიტ შვილთა. უნდა ვამოტყდე, რომ შენ ლოცვით არ შეგიწუხებოდა თავი, ხულ ცოტა შრომაც კი არ მიგიღია შენისულის ასაპალღებლად, როდესაც სხვა დროების გასატარებლად მთელი ღამე გაგითევია თუთუნის ბოლისაგან აკოთებულ ოთახში და სტოლიდან გადანაწმედი პელის მტკერიან ჰაერში. არ გიცია პატივი მშობლებისთვის და ხშირადაც მომხდარა, რომ შენ ვაგიციცხავს ისინი კიდევ. არა თუ პატივი არ გიცია შენი მოძღვრისათვის, არამედ ხშირად უკადრისათაც პოგისენებოდა იგი და განგიციცხავს. უნდა აღვიაროთ, რომ ჩვენ ვცხოვრებდით უწმიდურად. ჩვენ არ გვიყვარდა მოყვასი ქრისტიანობრივი სიყვარულითა, ვეყვარდა მხოლოდ ჩვენიანი, ჩვენი მეგობარი, გვიყ-

ვარდა მოყვასი პირადი ანგარიშებით და არა სხვარებისური სიყვარულითა. თუ კარგად და დაკვირვებით ჩაიხედეთ ჩვენი სვინდისის სარკეში, დავინახავთ, რომ ფარსიველობას, შურიანობას და მთავრობის მოყვარებას შეუპყრივართ მრავალნი. არ მოგვეწონს სხვისი დაწყებული, სხვისი მოთავეობით დაარსებული საქმე, რაც უნდა სუსტნი და გონება დაზღუნგებულნი ვიყვნეთ, მაინც ჩვენი «მე» დიდათ მიგვანჩნია და ქვეყანას თავს ვაწონებთ, როდესაც ღირსი არ ვართ თავ-მოწონებისა. განქრა გულწრფელობა!.. ჩვენ ვითხოვთ გულწრფელნი იყვნენ ჩვენდამა, როდესაც ჩვენ თვითონ შავი გულის მტეს არავის ვაჩვენებთ.

თუ ასე გავარჩევთ ჩვენს მოქმედებას ჩაიხედეთ ჩვენი სვინიდისის სარკეში, ამაზე მეტი რაღა უნდა ვისურვოთ ჩვენი თავისათვის ახალი წლის დამდევს! («მოავლიოცავს ახალი წელიწადი ახალის ბედნიერებით», ვეუბნებით ხოლმე ერთმანეთს ჩვენ ჩვეულებრივად ახალი წლის პირველ დღეს. კეთილი სურვილია, თუ ბედნიერებად ვივულისხმებთ იმას, რაც მართლა შეადგენს კაცის ნამდვილს ქეშმარიტს ბედნიერებას და ახალ ბედნიერებად ვივულისხმებთ ჩვენი ძალისა და ნიჭის სრულს განათლებას. გონება ჩვენი გაბრწყინებული ქრისტეს სინათლითა, გული პატიოსანი და გამსკვალული ღვთისა და მოყვასის სიყვარულით და ღმერთზე დანდობილი ჩვენი ნება-აი სწორეთ რა შეადგენს ქეშმარიტ ბედნიერებას, რომელიც მოგვანიჭოს ჩვენ ყველას ღმერთმა, ჩვენო ჭვირფასო მკითხველო!.

დ. ჯ. დ. დანაშაძე.

ს ა ა ხ ა ლ ჯ ლ ო

(ჩვენება)

როგორც დაღამდა უკანასკნელი
რიცხვი გასრულის დეკემბრის თვისა,
თვალი დაეხუკე, ძილად მიეგდევ,
დღონებულმან უნდოის წქლისა.

მაშინ მე ძილში, თითქო ლოდინში,
უცხო სურათი წინ წარმომიდგა:
ვითომც თოვლიანს მიდორსა ტრამაღს
ქაბუკი ვინმე მორათული იდგა.

სახით ბრწყინვალით, პირ-მომცინარით
ჩემსკენ ნაბიჯი გამოატარა:
დამიახლოვდა, მომესალამა,
გული დამიტკბო და გამახარა.

შეგვედე-ვიგრძენ რაღაც საამო
სულის წადილის მასშიდა ძალა,
მეც თაყვანი ვეც, თავი დავხარე,
ცნობის სურვილმა დია დამძალა.

ვკითხე: „ქაბუკო, ვინა ხარ, ვინა,
შშვენი ჰსაგით აღნაგებული?
ვისი წალკოტით ხარ მოვლენილი,
უცხო ყვავილი სხივ ფინებული?“

მაშინ ღიმილით იმან მომიგო:
„გახიროდენინ ახალი წელი!
რასაც ნატრობდი, იმას მოგიძღვნი,
ვარო მეკვლევი მე სასურველი.“

ამ დროს ვნახე, მას ექირა ხელში
მარჯვნივ ჯვარი, ეს წმიდა წინდი,
მეორეს ხელით მას აღემართა
„დროშა“ მალალი, ძლიერი-დიდი.

და თანვე მისსა სვეტაკსა მკერდზედ
ჰქონდა ოლარი ზედ-კიდებული,
ოქროს ასათი ის წარწერილი,
სხივთა მფურქვევი,-განბრწყინებული.

თან წამიკითხა თითონ ქაბუკმან
შემდგვი სიტყვა ეს საგრძნობელი:
„ათას რვაასი ცხარა ათ-რვაამეტ
მგ ვარო ესე ახალი წელი.“

მომაქვს საქვეყნო საბედნიეროდ
წინა სრბელობა ცხოვრების გზისა,
და ამ პაწია საქართველოსაც
ზეცით მანანა დღეს მოეძღვინა.

მომაქვს იმედი განწირულებთა,

მისი დამხსნელი ძლიერი ძალა,
რომ აღედგინოს მათ სულის სიმხნე,
რომელს დროთ ბრუნვამ გამოაცალა.

მომაქვს თვისება მამა პაპური,
დღეს კი აღველი მათში ის რწმენა;
სარწმუნოების და მამულისა
პაპისებური მტკიცედ დაქერა.

მომაქვს სამსჯავრო სამართლიანი,
მაცხოვრის მცნებით დაწესებული;
სუსტსა და ძლიერს, შშვენს და მანგიერს
ექნეს ერთ-გვარად კარი ღებული.

წარვხოცე შური, მტრობა და გესლი
ბოროტობისა ეშმაკველი,
და დაეკვიდრო მათ შორის რწმენა
სამღვთო, უბიწო, მისათნეული.

მომაქვს ზოგადი მოყვასთ თვისება,
ძმობა ერთობის სიმტკიცე მარად;
კაცთა ხსნისათვის ჯვარცმული ღმერთი
გეყოსთ მფარველი, მწვე-დასახმარად.“

რა გარდკითხა ქაბუკმა ესე,
მან მომაწოდა ჯვარი ძლიერი,
მე ვეანბორე მუხლ-მოდრეკილი
ამა მოვლენით სრულ ბედნიერი.

ამა მოვლენით, სანეტარო ხმით
მე განმიხათლდა გონება-გული;
გამომეღვიძა, ჩემს წინა იდგა
დასტურ მეკვლევი ჩემულ-მორთული.

იმას ექირა წმიდა სანთლები
და დროშისა წილ „ჩიჩლაკი“ დიდი,
გულზედ ესვენა წმინდა ნაწილი
ნაცვლად ოლარის ჩამონაკიდი.

და მომილოცა ახალი წელი
იმეუ სიტყვებით, რაც არის თქმული,
თანც მომაწოდა მე საანბოროდ
ხატი მის გულზედ დასვენებული.

მაშინ იმაშიდ თითქო განცხოვლდა
იგი ქაბუკი მოჩვენებული,
და გამიმხნევა იმედით გული,
უნდო დროთაგან ესდენ ენებული.
ესრედ, თქვენც ძმანო, გილოცავთ ამ წელს,
შვება მოკული, გულ-მხიარული;
გისურვებთ ჩვენდა აწ სასვენ-ბედოდ
რომ აღდგისრულდეს სიტყვა აღთქმული.

თ-დი რასტომ (გუმა) ჩიქოვანი.

მეფე ირაკლს გარდაცვალებიდან ასი წლის შემსრულებიზა გამომ *

(11 იანვარი, 1798 წ.)

დასრულდა მეფე ერეკლე. სენი მეფისა იყო წყლით მინკიერება...

შემდგომად არა მრავალისა ჟამისა მოვიდა სენი მომსარეელი ტფილისს, რომელსაცა ქართველნი ჰიროსა უბოძებნ. მაშინ, ვითარცა არს ჩვეულობა ტფილისისა ერისა, ვინა სხვა მცხოვრებთა საქართველოსათა, რომელ თუ სადმე მოავალს სენი მომსარეელი, მოერიდების ერთ და განვლენ ქალაქით დედაწყობითურთ, გარე ქალაქისა მთიელთა და კეთილთა ჰაერითა ქვეშე და იმყოფებიან მუნ და ოდეს შემსუბუქდებიან მცხოვრებნი ქალაქისანი, ამისთვის სენი არა ხანგძლივ დაადგრების, ამისთვის ბრძანებთა მეფისა მართა განვიდეს მცხოვრებნი ტფილისისანი გარემოთა ტფილისისათა რომელთა და კეთილ-ჰაეროვანთა ადგილთა. ხოლო მეფის ძემან შემკვიდრებან გიორგი წარავლინა სახელმწიფოებანი თვისნი ქანის ხეობასა ზედა, მცირესა ქალაქსა თვისსა ახალ-გორს, და თვით წარვიდა თელავს, წინაშე მამისა თვისისა, ვინაიღგან მას წამსა მიიღო წერლი მამისა თვისისა, რომელსაცა ეხმა თვისთანა.

წელსა 1798, იანვრის 5-სა ესრეთ შემძინდა მეფე სენითა ამით, რომელ საგონებელი იყო სიკვდილი მისი. გარნა შემდგომად სამისა საათისა, რომელსაცა ვითარცა მკვდარი იღვა სარეკელსა ზედა თვისსა, მახლობელ მწუხრისა ჟამისა ეკვალა მოეგო თვისსა თვისსა და განცოცხლდა. და ესე ოდენ მხენ იყო იგი მოხუცებულმებასა და ეგრეთსა სწეულმებასა შინა მყოფი, რომელ შემდგომად ესრეთ დამძიმებულისა მისგან სენისა მობრუნებისა, ახალდაცა მახალურთა თვისთა შეწვენითა, რომელნიც უპყრობდეს მკლათა, აღსდგის სარეკელით თვისით და საქიროებისათვის ბუნებითისა განვიდის იგი გარეგან სახლისა მის და ეგრეთ მოიქცის საწოლადვე თვისად.

ხოლო მწუხრისა დღისა კვირიკისასა, რომელიცა განთენდებოდა ორშაბათად, ათერთმეტსა იანვრისა რიცხვად, შემძინდა ფრიად. და განათად, შუალდომიდან მეშვიდისა ჟამსა გარდაიცვალა ღიღებულთა, სახელოვანი ესე მეფე ირაკლი მეორე, ძე მეფისა თეიმურაზ მეორისა, წელსა განხორციელებიდან სიტყვისა მღრთისა 1798-სა, შობიდან თვისით მეოთხმოცესა წინა წელიწადსა, სახლსა და პალატსა მას შინა სამეფისა, თითი მასვე საწოლსა შინა, რომელსაცა შინა იშვა სახელოვანი ესე მეფე, აღესრულა.

* მოგვყავს აქ ზოგიერთი სტატეები და ლექსები მეფე ერეკლეს შესახებ საზოგადო ჩვენი ისტორიიდან. დღეს, მე ვგონებ, ყველას სისარმოვნოდ უნდა დაუბრეს ამ ცნობათა წაკითხვა. მომავალ ნომერში ჩვენ გვცდებით მოვათავსოთ მეფე ერეკლეს სურათი.

იქნა უკვე მა ჟამსა შინა დღი მგლოვარება სისხლსა შინა სამეფოსა და ყოველთა ერთა შორის საქართველოსათა,

შეამკეს უკვე გვაში მეფისა ირაკლი მეორისა ჯგროვანისა პატრიისკეშითა და იყოფოდა მაშინ კათოლიკოსი მწყემსი სულიერი სრულიად საქართველოსა ანტონი მეორე, ძე ამა მეფისა ირაკლისა. და შემოკრბეს სხვანი ყოველნი მღვდელ-მთავარნი სრულიად საქართველოსანი ბრძანებითა კათოლიკოსისათა და ყოველნი ჩინებულნი სამღვდელნი და განაშენეს და აღასრულეს მათ წესი იგი მიცვალბეულისა მეფისა.

დღესა ორმოცსა ესვენა გვაში მეფისა ირაკლისა თელავს, რადგან მოვიდოდან კახეთით, ქართლით და ყოველთაგან სამეფოთა მისთა დედა-წყობი თურთ მცხოვრებნი და ჰყოფდეს იგინი გოდებასა და ტყეზასა დიდთა გვაშასა ზედა მისსა. ყოველნი თეთრ-ეულნი გვარნი მცხოვრებნი ქართველნი კავკასიისა მთათაგანნი და თათართაგან საქართველოსათა და სხვათაგან ყოველთაგან ადგილთა მოვიდოდან და ჰყოფდენ გლოვასა წესისამებრ მათისა.

ხოლო დღესა ოცსა ესვენა გვაში იგი მომკვდრისა მეფისა სამეფოსა პალატსა შინა. და შემდგომად ოცისა დღისა განწმინდეს მონასტერი ხელით ქმნულისა ხატისა მღვამარე კობახა მას, რომელსაცა შინა მოსახლობებენ თავადნი ყოჩჩობაშინანი, ვინაიღდეს მუნით უმარჯვეს, იყო წასვენებად მცხეთად და ღიღისა ღიღებითა მიასვენეს მუნ, უკუ იღვეს მცხედარსა მისსა სახელეულმბანი მეფეთა და ყოველნი წარჩინებულნი, გლოვითა დიდითა. და მახლობელ მონასტრისა მის, პირველვე მომზადებულსა კათედრასა ზედა დასვენეს გვაში იგი. და იტირეს მუნ კმითა მოთქმითა და ზარისა თქმითა.

თუმცაღა მრავალთა იტირეს გვაში მეფისა შესაბამად, გარნა ორნი მათ შორისა ადემატრეს სხვათა: ერთი მდივანი მეფისა სოლომონ მსაჯული, რომელიცა იყო კაცი განსწავლული და პატიოსანი და მეორე ქვრივი იგი ქიზიყელი.

ხოლო შეიღეს გვაში მეფისა ეკკლესიასა შინა და დასვენეს მუნ ოცდღე, ვიდრემდის განწმინდებულეს ყველა საქიროებასა დაფლვისასა. და წარიღეს მუნით და დაფლეს ღიღითა ღიღებითა სასაფლაოსა მეფისა, რომელიცა არს უპირველესი კათოლიკე ეკკლესია სრულიად ივერთისა მცხეთა, სადაცა არს კათედრაცა კათოლიკოსთა სრულიად მწყემსთა საქართველოსათა და დაფლეს მუნ, მარჯვნით კერძო შინაგან ღიღისა მის ეკკლესიისა, ქვემოვე პირისპირ ხატისა მცხოვრისა მეფეთა ქრისტე მხსნელისა ჩვენისა...

გლოვა ირვლი ქიორისა

(სოლომონ შავჯელის ლეონიძისაგან)

დღეს ქვეყანა აღსრული გულის წყრომისა ტახტსა ზედა იცხებს ყოვლად უფასოსა სისხლსა, სახსარსა იგორიელთა გვირისასა, დღეს ციურთა საკვირველებსა მოწურენ ექვან ქვეყნის საკვირველს, ცამან მისტყა ქვეყანას სიმდიდრე, ძლიერთა ძალი, ბრძენთა გონიერება, ერთა გვირგვინი, მხედართა-მთავარი და თვით-მპყრობელთა სახელმწიფო ზრდილობა. დიდნო იმპერატორნო! სტიროდეთ ახლად ქვეყნისა დიდებასა, სტიროდეთ სახლს უაღელესტესსა თქვენსა, შერაცხდეთ ცუდად სოფლისა დიდებასა, ისმინეთ ესე სახსოვრად სასმინარი. მოკვდა ლერკულესი, უძლეველი მეფე—ერეკლე და მზისა ქვეშ იხელეთ, რამეთუ ყოველი ამოა.

და თქვენ მტირალნო, ნათესაუნო ქართლოსიანნო, სარკინ ხოთაგანო უძლეველნო მხედარნო, გჰძლიდათ მეფე მოსებრ ისრაელთა, გესმოდათ ხმა პატრონისა თქვენისა, მახარობელად თქვენდამი იყო ბიბლია: «არა მოაკლდესო მთავარი იუდასაგან». იუდას ლომი სახლსა სადავითოსა მტერთა თქვენთა მყვირალი ღღმდეს და შჭკრიდა სამთა იმპერიითა: ოსმალთა, სპარსთა და კავკასიისა ერთა. დღეს გაიღო უძლეველმან რაინდმან ძველი ერეკულეს ძვილის ახილესითურთ. იყვნენ ძლიერნი ქვეყნისანი, მოკვდა ესე უკვდავი მეფე, პატრონი თქვენი ციურთა ძალითა უკვდავითა ძალითა სძლედა და განაგლო სამყარონი ცათანი; თუმცა დააკლდით საზოგადოსა მამასა და სახსოვარსა მეფესა და პატრონსა, გარნა კმა იყო ესე დიდებად თქვენდა, ვიდრემდის იგი იყო და საიქავოდ აქ აღიდა სახელი.

აღიდა გვარი თვისი, აღიდა სიზნენ თქვენ ქართველთა ცათამდე და აწ აღვიდა ანგელოსთა ღვთისათა, გარნა აქაცა და მუნ ცხოველ არს იგი. რათა ჭირით, ძენო ოზოლნო მამისაგან.

და შენ შესაკრებელი სასო ქართველთა ნათესავთო, ტაძარი ათ-თორმეტისა სიკბურთისაო, რად საბერი სადავითოე სახლო, დიდს მეფის აღექვანისაგან დიდებულო სახლო, თეიმურაზ პირველისაგან ამაღლებულო სახლო, წმიდის ქეთევან დედოფლისა სისხლით ცხებულო სახლო, სადაც კმა იყო თანარული და ცხოვრება. და იყავ საყოფელი მარჯალთა, რომელშიაც სანატრელი მეფე თეიმურაზ და კედლოფლი თამარ მეფის ერეკლეს შობაზედ იხა-

რებდნენ, რომლისაც სწოლში მეფის ვრცელსა სარღესასწაულო შობა იდიდებოდა.

დაბნეული მზე, რომელსაც გაქვს მოსწავებუელი დაბნელებით ქირსიუფლებსა, რომ მზე მიწიერი ღამიანის ქართლისა მეფე ერეკლე შენს ბრწყინვალეებას ვეღარა მხედავს. ზეციერნო ძალნო, აქამდის თქვენი დღესასწაულობით მასწინძელი, ახლა თქვენის საღმრთო სტუმარი მეფე ერეკლე გესტუმრათ, თუმცა სამეფოს დიდებით ვეღარ ნახავთ, საფლავს ტუსალი გვევდრებთ, მაგრამ თქვენ როგორც ქეთევან დედოფლის სისხლი ისე—შეიწყნარეთ, ისე ისტუმრეთ, როგორც დიდს კონსტანტინეს ისე მოგვებნეთ.

მაღალო და ძლიერო ღმერთო, დეაკლდით ერნი ქრისტიანნი მემკვიდრესა პატრონსა და საზოგადოსა მამასა ძლიერსა და მხენსა მამაკაცსა. ჩვენ ვსტირით და მეფე ერეკლე, თავი განმგებელი ერისა, ხელი მზრდელი ობოლთა, მკლავი მომკვრებელი მტერთა და შრომის მოყვარე გვაპი მისი საფლავში ირღვევა; შენ გვევდრებით, იესო, სისხლით სხებულს მეფის ერეკლეს, კაცთ მოყვარეს სულს ნუ შეწუხებ. იმისგან დაობლებულს საქართველოს მოხედ.

რად გაათამამე გული ლომებითა მემკვიდრეთა, თუ კი სიმყარე უძლეველი მოეშლებოდი, რად გვასწავლე ზრდილობა მხედრობისა ვაჟკაცობითური, თუ კი შენ წინ სისხლს არ დაგვატყვევებდი.

მე უღრისი შენგან მოწყალებით გაზდილი, შენის ვარის ბატონ-ყმობის ტრფილი სოლომონ, აქამდის რად მაკოცხენ, თუ ასე ოხრად დამაგდებდი.

ხელმწიფევე, სად დაგიკარგავს ხელმწიფეთაგან საშურველი ზრდილობა. ამ ღუმლით პატივსაცემელს სასახლეში რა ამბავია. უჩვეველის ხმის შემაღლება, რას ნიშნავს ამისთანა უბედური საღამი, ვაღმონებე ხელმწიფურად შენს მეჯლისში მცინახეთ დარბაისელთა სახელოვანს სარდლებსა, ხელმწიფევე, ვიცი, რომ საქართველოს ხალხი მეფის ერეკლეს ტახტზე აღვსვით გულ ამყარე არანი.

ქვეყანას უკვირდა, სოლომონის გული მწუხარებამ ვერ შესცვალაო, და არ დაიჩაგრაო. ჩემი სიამაყე პირველად სიზართლე იყო და მეორედ მეფის ერეკლეს სიზრთლე, მეფეს ერეკლეს ცოცხალს უყურებდი, მტერი და განსაცდელი სათამაშოდ მიმანდა. ახლა იმისი მტრის გული დაიჩაგრას, როგორც მეფის ერეკლეს სიკვდილით სოლომონის გული დაიჩაგრა, ამისი ტკბილი ბატონ-ყმობა ვიტყრო, თუ თავის უნებურად ჩემის შეწუხების შენანება,

რომელიც თავისივე უმაღლესის ხელით მომწერა და სოფელმა აღარ დააცალა.

ხელმოწევე დედოფალი და მეფის ძენა, ვაფიცებთ მეფის ერეკლეს დღეგრძელობასა, სიმრთელესა, გამარჯვებასა ორში ერთი მოწყალება მოიღვეით: ან მოკალით და მეფის ერეკლეს უმაღლესის ცხედრის ფიცრად დამდევით, რომ იმისი სანატრელი კუბო ჩემს გულზედ იდგეს; მეფის ერეკლეს ძლიერი ტანი ჩემს გულზე ირღვეოდეს. ჩემთვის ეს ის დღე იქნება, რომ დღე და ღამე ათი და თხუთმეტი საათი სახსოვარს შევფეს ნიაღვრ მარტოკა ვახლდი ხოლმე; იქ ბატონ-ყობის საღა იყო, იქ ბატონ-ყობის სიკეთე როგორღა დარჩებოდა, უღრმესად იფიქრეთ, უმაღლესნო და ისე შემობრალეთ; ან ამ ქვეყნიდამ დამკარგეთ, რომ სადაც მეფის ერეკლეს სამხედრო რაინდობაზე თვალი დამჩრამოია, სადაც იმისი გამარჯვებულის დროშისათვის მიმსახურნია, თუ სადმე იმის წინ სისხლი დამიქცევია, სადაც მეფის ერეკლეს ბედნიერი სალოამი შემყვარებია და იმის სახსოვარს მეჯლისში ჩემთვის უღირსის ხელმოწეურის აღერსით ჩემგან ხუმრობა ჰყვარებია და თუ სადმე სახელმოწეფოს მასლაათით მიმსახურნია,— ის ადგილები აღარა ენახო, ამ ცეცხლებით აღარ დავიწევა; ხელმოწევე მფლობელო, სახოვადოვ მამავ, მეფევე ერეკლე, ვის მივსცე შენის უმაღლესის ტანისა უზომო ტრფილდება, ვის დროშას ვეშახურო, ვინ შევიყვარო, ვისთვის მოვკვცდე, ვისთვის ვიკოცხოლო, შენს უკან სიკოცხლე საძრახავად დამაწარებელმან.

მეფე მამაკლე.

დასურათებული ჩვენის პოეტებისა და სხვათა მიერ.

I

აჰა, ივერის ნუგეშ დიდება,
თვისის დროისა გამშვენებელი,
მამაცთა შორის საკვირველება,
ბატონა-კახი, მეფე ირაკლი..

წარბ-შეკმუხენილი, ხმაო ხელმოწევენით
ვაი მას მტერსა, სად აღჩნდებოდა!..
ერთის შეხედვით, მტერთა შემუსვრით
ბრძოლა წამსავე გარდასწყდებოდა!

დღენი ამისნი ემსგავსნეს
ჩასვენებულსა ბრწყინვით მზეს,
მის შუქი თუმცა გვინათებს,

მაგრამ ვეღარ ვმზერთ მის სახეს!

მამული ვეღარ იხილავს
ირაკლის ხმაოლა მელეღარეს,
დიდება ივერისა
მასთან მარხია სამარეს!

თ. ვრ. ორბელიანი.

II

ჩვენს მიწა-მამულს,
მტრისგან წამებულს,
ცამ მოუვლინა მეფე ირაკლი!
მამულისთვის ძრწის,
დღე და ღამ იბრძვის,
იცის, რაცა სძვეს მამულის ვალი.
ებრძვის ქრისტეს მტერს,
წინ უდგას თვის ერს,
ოთხ-კუთხივ აწვედის მკვირცხლ-მაგარ
უსუჯულო მტერი, მკლავსა,
მძლავრი ძლიერი
ვერ დაიმონებს ირაკლის ხმაოლა!
ებრძვის დაღისტანს,
ებრძვის აზათ-ხანს,
ზედ ეფრატზედა დგას და გზას უქერს,
ოსმალეებს მარჯვნივ,
სპარსელებს მარცხნივ...
აღტაცებით მას ეფრობა უმზერს!
მაგრამ გაქირდა,
ივერსა სცილიდა
ისტორიული თვის ეტლი ძნელი...
ნუ თუ დაინთქას
და არ დაიხსნას
გვოდენ სხვერპლმა ივერი ძველი?
ნუ თუ მთა-ბართა
მაგიერ ზართა
ისმინონ მალლით ხმა აზანისა
და გაწყდეს ხმაოლა
საღმართო გალობა
საქართველოში ქრისტეს ტაძრისა?..
და დიღსა გზაზედ
სტეფან-წმიდაზედ
თურქთ, სპარსთ, ლეკთ ებყრათ გა-
და მის სიმალით [დასავალი
ხელითა მძლავრით
ქრისტიანობას უღერონ ხმალი?
და გასწყდეს ძველი
ივერთ სახელი

წმიდა ტაძარი მიწას დაეცნენ,
შეგინებულნი
და დარღვეულნი
ერთა უწმიდურთ და ველურთ დარ-
ნიალდრით სისხლის ჩნენ?
მთა-ბარი ირწყვიც
მამულიშვილნი იხოცებოან!
მტერი აწევბა
ერი მკირდება,
მაგრამ მის შთენნი მაინც იბრძვიან,
იბრძვიან მთაში,
იბრძვიან ბარში,
წმიდა ტაძრის წინ და კარის წინა...
„ძმანო რჯულისთვის
და მამულისთვის!“ —
ეს არს ძახილი ომში და შინა,
მძლავრდება მტერი,
მკირდება ერი,
ირაკლის გული უწყალოდ კენესის.
ჰხედავს მამულსა,
სისხლით მორწყულსა, —
თვის ბედსა, ეტლსა, თვის შობას
სიმხნე გაცრუება, სწყველის,
სისხლი გაცუდება,
თვის ქალაქის წინ იბრძვის ირაკლი...
გმირნი სწყდებიან,
ვერას ჰშეგლიან,
ქალაქს ავირდა ოთხ-კუთხივ ალი?
ირაკლიმ ნახა,
გულს დაისახა:
მანამ ქვეყნად არს, არის ცოცხალი,
არ მისცემს მტერსა
მონად თვის ფრსა,
არ ჩაეგება ქარქაშს მის ხმალი.
როცა მოკვდება,
ვილა დარჩება?
ირაკლის ხმალი ვინ ატრიალოს?
სახლში არვინ ჰყავს,
ის ნათლად ჰხედავს —
უნდა ერის წინ მან აღიაროს.
და აღიარა:
„არვინ მყავს, არა!“
და ჩრდილოეთით აჩვენა თითთით,
ბრძანა: „ვიბრძოლებ,
მანამ ვიცოცხლებ;
აღარვიქნები, — მას ერს შეერთდით.“
ღრო-კი სძალავდა,
აღარ დასცალდას..

აწ გმირი მხოლოდ ორ ადლს მიწას
მაგრამ კი მისგან, ჰყოლობს!
მის გმირისაგან
დღეს ჩვენზედ ქრისტეს ნათელი
გადაგვარჩინა... ჰმნათობს.
რას იტყვის ენა?
ჰკითხეთ შენნიერს ალაზნის ველსა,
არგვის კიდეთ,
ვეფრატსა ჰკითხეთ
ღ ქართლში გორის ციხეს მალაღსა,
ასპინძას მტკვარზედ,
ღრე-კლდეთ არაგვზედ,
ჰკითხეთ სოამხეთში ერევანს, გნჯას,
მის მთა და ბართა,
წმიდა ტაძართა
და ეფრატზედა სავაჟო დიდს გზას;
სამშობლოსა კუთხეთ
ყოვლის მხრით ჰკითხეთ
და გადავლეთ მის კელთა თვალი...
მთ გულს მოგიბრძონ,
მთ გულს გახვილონ,
ირაკლიმ მამულს რაც დასდო ვალი.
მასვე გვეტყვიან,
გვეფუნებიან
წმიდა საფლავნი მამა-პაპათა
სამშობლოსათვის
და ხჯულისათვის
მის გვერდით ხელოში ხმალით მომკე-
აწ მის დიდს ღვაწლსა, [ღართა,
შოამო კვალთა
სამშობლოსაგან რა უდგას ძეგლი?..
მის წმინდა გვამზედ,
წმიდა საფლავზედ
ოკი აგური და ფარჩა ძეგლი.

თ. ვ. ორბელიანი.

III

„მოდიხო მტერი კახელნო!“ კა-
ხეთს ოთხ-კუთხივ ასმენენ!..
მტერო, რა გინდა, რას გვერჩი, ჩვენი
წახდენა რადა გსურს?
ნუ თუ ალაზნის შეგნება, მის წალ-
კოტები ჩვენთვის გშურს!?
მაგრამ კახეთი, ვით დგდა, კახისთვის
საყვარელია,

იმისი მძლავრი მარჯვენა მის ტურფა
ველის მცველია.
არა! არ სძინავს კახეთსა, შეტურვი-
ლია, მზად არის,
ჩასაფრებული მტრის გზებზედ მაგ-
რად, მამაცად მტერს ელის!
მაგრამ ვინ არის
მბრძანები ჯარის?
გულით და სულით ჯარი ვის უმ-
ვინ არის, ვინა, [ჭერს,
სდგას ჯარის წინა,
დიდის ბრძოლის წინ გული არ უძგერს?
მხოლოდ ბრწყინავით
თვის მკვირცხლის თვალით
განსვენებული ელოდინება
მომრგვინავს მტერსა
და მშვენიერსა
თვის რა შის კისერს ეალერსება!
ტანი დაბალი,
შუბლი მაღალი,
თვალი გამჭვრეტე ვით არწივისა,
მოშაო ფერით,
ქალბარა წვერით,
მოსული მკერდი, ბეჭი გმირისა!
მოარღვევს მტერი,
კას აღის მტვერი,
ისმის აზანი, ისმის ნალარა!
ვინ დგას მტრის წინა,
თითქოა შინა?
ნუ თუ ის არის კახი პატარა?
ზის გმირი რაშხედ
ამპარტავანზედ,
„შისიგანი“ მას ეწოდება!
რაში კვიანი,
გონებიანი,
არაბისტანის მშვენიერება.
შეიქნა ბრძოლა,
ყოყინა, სროლა,
ომის საზარი ხმა ცამდის უწევს...
ომია ძნელი,
ფიცხელი, გრძელი...
ლეკი კახსა, თუ კახი ლეკს დასძლევს?
მაგრამ ვინ მოჰქრის,
ვით ვეფხვა მოხტის,
რისხვით, ვით ვეფხვი, კლდე-ღრეს
მრისხანე ხმითა, [შანგრევს?

შიშველის ხმლითა
პატარა-კახსა საბრძოლად იწვევს!...
არ ვეფხვი ტყითა,
ლომი ველითა, —
არა!.. ეძგერა კაცი კაცსა — მტერს...
ვეფხვი ერთის მხრით,
ლომი მეორით!..
სად არის მუზა, რომ გულს არ შთა-
ლექსსა მგრგვინავსა, [მბერს
ლექსსა მდიდარსა,
რომ, ვით ის ბრძოლა, ისე გრგვინა-
რომ კახსა გული, [ვდეს, —
ქველბოთით სრული,
იმის კითხვაზე თრთოლით უძგერდეს!
ორი კამარა
რაშმა იკმარა,
შაისიგანი უძგერა კობტას...
ირაკლის მკრეღმა
ივლევა ხმაღმა,
კობტა ბელადი გაერთხო მიწას!
კახელთ იგრგვინეს,
ხმაღნი იშიშველეს,
როგორც არწივი მიჰფრინდნენ მტე-
ლაძირა მტერი, [რსა,
მას ასდის მტვერი,
მირბის, მიარღვევს მთას, ტყეს ტღრესა-
კახეთი ჰბრწყინავს შის სხვიით,
ალაზნის ზვირთი გრიალემს,
ირაკლის სული ზეცილგან
მათ უმზერს, მათზე ტრიალემს!..
თ. ვაზტანგ ორბელიანი.

IV

„მწყემსო კეთილო შენ წმიდა სამწყსოს
შემოვადედრებ ჩემსა სამეფოს!
გულთა მზილაგო, შენ უწყი, რაც დღეს
საქართველოსა ჰირნი მოადგეს!..
მრავალ არიან, უფალო, მტერნი...
და წარიტაკონ შენი ცხოვარნი...
გვესწრავფე, ჩვენო ხელთ-აღმპურო-
ბელო,
და აღადგინე დღეს საქართველო!..
ასე ილოცდა მეფე ირაკლი
ზანაქსა თვისსა, გულით მხურავლი...
ცათა წინაშე დიდა მსხვერპლი
მამულისათვის მეფისა ცრემლი.

ბატონს თვს ჯარი კრწანისის მინდვრად
დაებნა აკა სპარსთან სამობრად:

პატარა ქიხი ალა-მამზად-ხანს
უპირებს შებმას, ძლიერს, რისხვიანს.
ამ დროს გამოჩნდა სამხრეთით მტერი...

ცა მოწმენდილი, ცა მშვენიერი
ზედ ანათლიდა ბრძოლისა ევლსა
და ირაკლიცა ჯარსა ქართველსა
განამხნევებდა მამობრივის შერთი:
„ხედდეთ, ვითარის კანდიერებით
შეკრბების ჩვენზედ უსჯულოება!..
საქართველოს დღეს გადაუწყულება
თავისი ბედი და უბედობა!..

დღეს ეჭირება მამულს მხნეობა!
დღეს მეცა თქვენში ვარ მეომარი,
ვითა თქვენგანი ერთი მხედარი...
დღეს გამოჩნდება, ვინ არს ერთგული,
ვის უფრო უყვარს, ძმანო, მამული!“

„შენი გამჩენის ჭირიმე, შენი,
რომ ვავაგონე კვლავ ხმა საღმრთო!“
შეჰბლავლა მეფეს ჯარმა ერთის ხმით:
„ჩვენ თუნდა ერთს დღეს დაიხრცებოთ,
ოლონდ შენ იყავ, მეფეც, დღე-გრძელი!
მტერი, რა მტერი, ოდეს ქართველი
ბატონს ირაკლის ნუგეზად ჰხედავს!..
მისთვის სიკაცხლეს ვინღა დაჰზოვავს!
ნეტარ მეფისა გულს მამობრიულის,
ოდეს მოყმენი, ვით მამის შვილნი,
განუცხადებენ თავის სიყვარულს!..

V

მზე დამავალი მოჰყვენს სიამეს
მთიულეთისა ხეობის არეს
და ამ მშვენიერს არაგვის პირებს
ძველი ჩარდახი ზედ გადმოჰყურებს.
მუნ ბრძანდებოდა მეფე ირაკლი
მოწყენის თვალთ გადომოშორალი,
დაფიქრებული თვისთა ზრახვითა
გაქართობდა ქარვის მარცვალთა;
თან ახლდა მეფეს თავის მსაჯული,
ნიქთა კეთილთა უხვად მორქმული,
ვის არა გახსოვთ სოლომონ ქველი,
მეფის შინა ყმა, ყმად საყვარელი!
საღლა არიან აწ ესე კაცნი,
რომ არ გვალხენენ თათბირნი მათნი!..
დიდხანს უქვრეტდა მეფე მღუმარედ
არაგვის წყალთა, მდენთა მჩქეფარედ!..

თ. ნ. ბართაშვილი.

VI

„თავი გამგებელი ერისა იყო, ყოველთათვის
საზოგადო მამა, მხნე მამა, ქვეყნის სიმდიდრე, ძლი-
ერთა ძალი, ბრძენთა გონიერება, ერთა გვირგვინი,
მხედართ-მთავარი, სახელმწიფოს ზრდილობის საუნ-
ჯე, ობოლთა მზრდელი, მტერთა მომგებელი მკლავი,
შრომის მოყვარე გვაში, სიამაყე და დიდება ქართ-
ველთა, თავ-ზარ დამცემი სპარსთა, ოსმალთა და
კავკასიის ერთა, კაცი, რომლის ხელმწიფური ქვეყ-
ნა ყოველს ქართულს ოჯახში შეიქმნა სადიდებელი,
რომლის სადღეგრძელოდ ყოველს ოჯახში მრავალ-
ცამიერი ისმოდა სადღეგრძელო საგალობელი, რომ-
ლის ტახტზე ჯდომით საქართველო ყველა წინა
საუკუნებზედ უფრო იდრდა, უფრო ამაღლდა, უფრო
გაბედნიერდა!“

სოლომონ ლეონიძე.

VII

„ერეკლე შუა ტანისაა, ცხარე ხასიათისა. თვა-
ლის გამომეტყველება აქვს მკვირცხლი, არწივისე-
ბური ყოველ მოსაუბრეს შუბლ-შეკრული, შეკმულ-
ვნილი აქვრდებდა, ეს ალბად იმიტომ, რომ გამოი-
ცნოს მოსაუბრის გულის ნადები. იგი თუმცა 62
წლისაა, მაგრამ მოხუცებულობისა გამო ცოტა ტანში
წაბრილა. ერეკლე ერთი იმ კაცთაგანია, რომელთაც
ყველაზედ მომეტებულად შეუძლიანთ ისეთი პასუხი
მისცენ კაცს, რომ ერთსა და იმავე დროს ჰოც
გამოდირადეს და არაც. დიდის ქუცის პატრონი არის.
სამაგალითო მოთმინება იცის, სამაგალითო სიმხნევე
აქვს. მთელი ღამე ჰფიხილობს და მარტოდ წარმარ-
თავს თავისს სამეფო საქმეებს. სძინავს ცოტა, აზიის
პოლიტიკაში ფრიალ გამოცდილია; ელტვის, რომ
თვისი ხალხი ევროპიულ წესზედ მოაწყოს, განათ-
ლოს. ღვთის-მოსავია ისე, რომ ყოველ დღე ღვთის-
მსახურებას ისმენს. თავისს სასაქმო და სამეფო
ოთახში ორ-ორი საათი ლოცულობს ხოლმე. როცა
ლოცვაზედ სდგას, მის ყურადღებას ვერავითარი
შემთხვევა ვეღარ მიიზიდავს და მიიპყრობს.“

პოტემკინი.

წავალა და მიცინიარაბა ძრისტიანობაში სწავლა წამოღებასა და კათილ ზნაობაზე.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

11 ამა ინვარს ასი წელიწადი შესრულდა დლიდან მეფის ირაკლის გარდაცვალებიდან. თფილისში ჯგროვანად მოისინეს ეს სახელოვანი მეფე-ამ დღეს ერეკლეს სულის მოსახსენებლად სიონის ტაძარში შესრულებულ იქნა წირვა და პანაშვილი. წირვაზე შესაფერი სიტყვა წარმოსთქვა არხიმანდრიტმა ლეონიძემ. ეს სიტყვა იქნება დაბეჭდილი შემდგომ წიგნში. მაგრამ, სამწუხაროდ, არც ქუთაისში და არც ქუთაისის გარეშე არავითარიმე ღარღილი არ ყოფილა. რატომ? იმიტომ, რომ ამჟინ გვეყინინ შეშისა, სადა იგი არა არსა; იმას რაცხვენ სახელმწიფოის საშიშოდ, რაც სახელმწიფოისათვის სასარგებლოა!..

* *

14 ინვარს, ნინაობას, ქუთაისის ქალების გიმნაზიაში წირვა შესრულა ყოვლად სამღვდლო ბესარიონმა სემინარიის რექტორის მამა არხიმანდრიტის ბენიამინის და კათედრის ტაძრის კრებულის თანამწირველობით. ამავე დღეს ქუთაისის ყველა სასულიერო სასწავლებელში იდღესასწაულეს და სახლა შესრულეს, მაგრამ საერო სასწავლებლებში სრულებით არა ვითარი მოხსენება არ ყოფილა. ამ დღეს დეკ. დ. ლამაშიძემ ქალების გიმნაზიას და სასულიერო სასწავლებელს ხუთასიოდ პატარა წიგნაკები გადასცა უფასოდ მოსწავლეთა შორის დასარიგებლად. ამ წიგნაკებში მოთხრობილია ღვაწლი და ცხოვრება წმიდა მოციქულთა სწორის ქართველთ განმანათლებელის ნინოსი. ქალების გიმნაზიაში ამ დღეს ნაწირვებს იყო დატრატულია დაღა, რომელზედაც სიტყვას ვტრავებთ შემდგომ ნომრისათვის.

საუპარადღებო ანათმაროფიათივის: ან

ქარბით (თითქმის ძვლებს სიმსივნით), კუჭას აგათ-შეაფთობით და საწვებებს ანთებეთ, ზგასა-ღით, სულის შეხუფათ, სისხლას ნაკლებობით და ყოველ გვარი გაცივებით სნულთათვის, ყველა ამ გვარ სნულთათვის მოწონებულთა და ურბევნ შესანიშნავ კუჭშიწივის ბალანსა.

ნამდვილი ბალახი არის მისისა ყვავილით, და ძირით უკეთესი სუნინანი. არის მიღებული და ისყიდება კოკორივის აფთექის მღალხის საწყობში ქუთაისში.

ოჯახობა-მაძაკაცი და დედაკაცი.

ჭაბუკა ოჯახში.

ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ ქაბუკი რამდენიმე წლის შემდგ დროებით ისევ იმ სახლს უბრუნდება, სადაც სიყმაწვილე გაუტარებია. ის ბავშობიდანვე სკოლაში ებარა და შინ მხოლოდ დღესასწაულზედ იყო. მაგრამ, როდესაც სწავლას ათავებს, სამსახურის დაწყებამდე ისევ ძველ კერას უბრუნდება, მაშასთან ერთად გწევა შრომის უღელს ან და სხვა რასმეს მეცადინეობს. სწორედ ეს წინანდელი ცხოვრების გაახლება ახალ ქერქში შეიქმნება ან მეტის მეტი საამური როგორც მისთვის, ისე მთელი სახლობისათვის, ან და აუტანელი და ბოღმიანი როგორც ერთისა ისე მეორესათვისაც. საამური იქნება მაშინ, როდესაც ახალგაზდა სხვის პიროვნებასაც პატრეს სცემს, თავს ვნებათა იმორჩილებს და აშასთან შემოაქვს ოჯახში არა მარტო ფიზიკური ძაღღონე, სიმრთელე, არამედ ყველა ის სიყთე, რომელსაც სწავლობდა მშობლებთან, მასწავლებლებთან და ამხანაგებთან. აუტანელი და ბოღმიანი მაშინ, თუ მას არ შეუთვისებია ის ჰაზრი, რომ ადამიანის სიკვდილსიცოცხლე მასზედ არ არის დამოკიდებული; ცხოვრება მედიდური, თავის თავის პატრისცემაში გატარებული შეეფერება მხოლოდ მზეცს, და ადამიანს, რომელსაც ღეთის მსგავსება და დალი „გამოხსნისა“ სახეზედ აკერია.

ქაბუკის ყოფაქცევას ოჯახში შეუძლია გამოიჩინოს ყველაფერი ის, რაც ამკობს ადამიანის ღირსებას: თანაგრძობა, სიყვარული, ყურადღება და სიშენე, ან და, მეორეს მხრით, გულის მომწამვლელი ნიშნები პირუტყული აღლიოსა, საზიზღარი უპატრეცემელობისა. დარწმუნებული ვარ, რომ ცხოვრების მგალოთები უფრო ნათლად დავვისურათ-ხატებენ იმას, რის თქმაც მწადიან.

მაგრამ პირველად მინდა ორიოდ სიტყვა წინადაულად თითონ მშობლებსაც. ამით მარად ეამუნდა დავგონებდეთ, რათა არა განარისხებდნ და დასტანჯვიდნ შეილთა თვისთა. იქნება ეს მცნება დლიური მოვლენაა, მაგრამ მაინც აღინიშნა სამოციქულის წმიდა ფურცლებზე. სიტყვები: „მამანი ნუ განარისხებთ შეილთა თქვენთა“ო, ამას გვასწავებს: თქვენ, მამანო, ნუ მისცემთ მიზებს შეილთა თქვენთა განარისხებისას, გაჯავრებისას. მშობ-

ლებიც უნდა პატივს სცემდნენ თვისთა შვილთა, ვითარცა შვილნი მშობელთა.

სწიშლიდნენ კაცობრიობისა და ცუდლია თითოეული აღმასწავლებელი, რომელიც მინიჭებული აქვს დამოუკიდებელი, თავისებური განვითარების გზა. ჩვენი შვილები სრულიად არ არიან მკრთალი, გინდ ბარწყინვალე აზრდილი ჩვენი პიროვნებისა, და არც შეუძლიათ იყვნენ. იმათ საკუთარი ნებებლობა და სურვილები აქვთ. იმათ ახალი, მათი შესაფერის სულიერი თვისება აქვთ; თითოეულის მათგანის სული და გული კუნძულია, გარემოცული ზღვით, რომელშიაც შეტრიავა საძველთა. ჩვენ უნდა მივხედოთ მათ განსხვავებულ თვისება-მოდერნიკლებათა და არ უნდა დავასახიჩროთ მათი ნორჩი, მოზარდი ბოროლი (КРИСТАЛЪ) უმგვანო სახედ, რომელიც მხოლოდ ვაფუჭებს და ვასტეხს მას. სიყვარული და მორჩილება ბუნებრივი ხარკია შვილთაგან მშობლებისადმი, რომლებმაც პირნათლად ასასრულეს თვისი ვალი, მაგრამ ხასიათი და სამზღვარი პატივისცემისა წილიურად ეცვლებათ. მშობლებს ხშირად აჩნდებათ ხოლომე ასაკში შესრულ შვილთა უმგვანოდ დამონაგების წადილი, და უმართებულა მოთხოვნილებანი მათგან.

განსაკუთრებით ახალგაზდათა შესახებ არ უნდა ვივიწყებდეთ გამწვანებულ ცხოვრების სუსტს. ჩვენ მომომენი და ყადრიანი უნდა ვიყუტოთ მათი დანაშაულობათა და მიდრეკილებათა შესახებ, რომლებიც ერთნაირი ნაკლია, როგორც სიკბუქისა, ისე სიყმაწვილისაჲ. „ახალგაზდანიო, ამომბს ლორდი ბეკანი, „თავიანთ მოქმედების დროს იმას ეტანებიან, რის ატანაც ძალუთა. ალტაცემულნი არიან და არა დაგონიერებულნი; მისწრაფვიან წინ, მაგრამ არ უკვირდებიან საშვალეობათა და თანდათანობას. თავგამოდებით ესარჩლებიან მთავრულ ჰაზრებთ; ერთბაშათ მიმართვენ უკიდურეს ღონისძიებათ და უფრო მეტად იმაში ცდებიან, რომ არ უნდათ იცნონ თავიანთი შეცდომა, და მათი გასწორების საჭიროება.“

ჩვენ იმას უნდა ვცდილობდეთ, რომ მოზარდთაობაზე კეთილშობილური ზედგაღრმა მოვიზოვით და არა გამბრუნვით. სავალდებულოდ არ უნდა უდებდეთ ჩვენ რჩევას, მაგრამ უნდა ვაგრძნობინოთ კი სიმართლე და ქვემარტება იმ გაურთიბლებისა, რომელიც გამოჩატულია ევლენიასტეს წიგნში: „იხარებდეთ, ქაბუკო, დღეთა შინა სიკბუქისა შენისასა, ჭახილოს გულმან შენმან სიხარული დღეთა შინა სიკბუქისა შენისასა, და ხვიდოდე გულისთქმათაებრ თათასა, და რჩევისამერ მხედველობითა შენისასა. მაგრამ „გახსოვდეს“. ეს უკანასკნელი გაურთიბლება პარმოთქმულია წრფელი გულით ერთგულებისა გამო, ვინც ცოვი შრისანებით, „გახსოვდეს“, რომ ყოველ ანაბისთაოთის თანამდებ ხარ პასუხის გებად წინაშე საშინელისა სამსჯავროისაჲ.“

აი მაგალითიც ორიოდ ახალგაზდებისა, რომლებსაც ოჯახში უცხოვრიათ—მართალია და მრუდთა, მორჩილთა და ურჩთა, ბედნიერთა და უბედურთა, ბრძენთა და უგუნურთა.

1. მე ვიცნობდი ერთ ოჯახში სამ ძმას. ერთი ექიმად ემზადებოდა, მეორე „ჩინოვნიკად“ და მესამე მღვდლად. მათი ოჯახის კერა კარგად იყო მოწყობილი, მაგრამ მდბიურად ერა. განუწყვეტლივ მეცადინეობა იწვიათად ატოვებინებდა მათ თავიანთ ოთახს მათი სურვილის წინააღმდეგ. და ცოტა დროს უნარჩუნებდათ საზოგადოებაში უუნებელ გართობისათვის. მაგრამ თითოეულმა ამ ძმებთაგანმა, როდესაც სწავლა დაასრულა, უარპყო პირადი კმაყოფილება, მხიარული ცხოვრება და გულდაღებით ამოუდგა მხარში ოჯახის ავან-ჩაგვის. ერთგულად შრომობდნენ თავიანთ ოთახებში, მხიარულიც იყვნენ, ბედნიერიც და კმაყოფილიც. პირნათლად ემზადებოდნენ ცხოვრებასთან და თვით არსებობისათვის საბრძოლველად არ აწუხებდნენ თავიანთ მშობლებს უგუნური თხოვნით, უთავბოლოობით, ამაო მხიარულებით, გულ-ჩახურულიობით, ან თავიანთი მიზნის დაფარვით, ან მიდრეკილებისა, ან ვისმეღმად მეგობრობისა—ერთის სიტყვით, არაფრით, რასაც კი შეუძლია კაცი გააჯავროს, ექვი აღუბინოს უმზებულად. ხასიათი ამ გვარი მიმართულებით გამოვიდნენ დამოუკიდებელ ცხოვრებაში და კიდევაც დაუტოვეს კეთილი სსაგანა და იმედობა. დასტოვეს ეკრასა, რათა გამზდარიყვნენ სასარგებლო წევრები კურსელისა და საზოგადო მიდრეკილებისა ჭ შემდეგ, რასაკვირველია, მონაწილენი აღდგომის უკვადი დიდებისა.

2. ვიცნობდი კიდევ ერთ ოჯახში ერთ ახალგაზდას - დიდს, შესანიშნავს, რომლის სახელი კარგად არ მაგონდება. ის უნიჭიერესი კაცი იყო, მემკვიდრე მშობლებისა, რომლებსაც დიდი ნიჭი არ შესწევდათ, და რომელიც ბევრად აღემატა მშობლებს განათლებითა და კულტურითა. ამგვარ გარემოებაში ზოგი ახალგაზდა განიცდებოდა მედღურებით, სიამაყით; ვერც გულს დაიმორჩილებდა ჩამოდგარიყო სიამაყის მწვერვლიდან და თავის მშობლებისათვის მეგობრობა გაეწია; ან ათორთოვლებდა მშობლების უვიცობა, დაესირცხებოდა, რომ ის გლეხის ან მოქალაქის შვილია, რაც დასახზახიოა. მაგრამ სულ სხვა იყო ის ქაბუკი, რომელსაც მე გრასხებდეთ. ცხოვრების კანონად აქნდა დადებული მიმაძევა გამორჩენილ დღეალთა იღვალისა, მიმაძევა იმის, ვინც ნაზარეთში მიჰყვა მშობლებს და მუდამ ემორჩილებოდა მათ. მე ხშირად ემჯდარევირ მასთან და მომისმენია მისი მჭვერმეტყველური მუსაფიცი, მისი ღრმა და კეთილშობილური რჩევა, რომელშიაც ცდილობდა გამოეხატა მისი სულითა გულისა სდა

ოკარი საუნჯე. როდესაც მისი მოხუცი დედა—
წამდელი ტიპი ინგლისელ საშალო წოდების დე-
დაკაცთა, განუვითარებელი, თვის შეყუდომლობაში
ღრმად დარწმუნებული, — ბრძანებლობითა და მუქარ-
ით დაუქნევდა თითს შეკრებულებაში და ეტყოდა:
„ი რა გითხრა ვიღვალმ (დავარქვით ეს სახელი, თუმცა
ეს არ ჰქვია), ყური დამოგდე“. ჩვენცა და
შვილიც მოწინააღმდეგობით დავაყურებდით, და ის კი საო-
ცარი რწმენით დაიწყებდა მსჯელობას და ეტყოდა,
რომ სცდები საშინლად, შენ გაუტანისარ თანამე-
დროვე იდეალებსო. ის მოჰყვებოდა მტკიცებას, რომ
რაც დღემდე დაწერილა, სიცრუეა—ოცნებაო და
გადავიყვანდა ყველას გონებრივი სიზნექლის ეპოქა-
ში. „მართალს ამბობთ, დედაო!“ მიუგებდა შვილი
დამშვიდებით, როდესაც დედის რჩევა ვათავდებოდა,
და შემდეგ საუბარი წინანდებულად გაიმბოდა. დედა
მეტის მეტი კმაყოფილი რჩებოდა შვილის ამგვარი
მორჩილებით.

მისი კეთილშობილური გონებისა და გენოსო-
ბის წყალობით ის გულით საყვარელი შვილი იყო
შობილებისა. სხვა მის ადგილს იწყენდა, ანდა უმარ-
თებულად მოეკიდებოდა დედის ასეთ რჩებას. „მა-
მაკაცები თვისი უნიკობით აუბედურებენ თვის კე-
რას“, ამბობს ვარდსფორდი, „თუ არა უნიკობა—
უმაღლესი გრძობა და მოსაზრება გააბედნიერებდენ
და კიდევაც აგებდენ ოჯახს ბედნიერების სიტკ-
ბოებას.

მ. ავიღოთ კიდევ მაგალითი. უფროსი ვაჟი
სასწავლებელში სწავლობდა. ხოლო უმცროსი ძმები
ზოგი იტონის სკოლაში ებარენ და ზოგი შინ ემ-
ზადებოდენ. უფროსი მალხაზი ვაჟი იყო და ცხოვ-
რების დევიზი, რომელიც აპატიოსნებდა და სასარ-
გებლოდ ხდიდა მას, ის იყო, რომ შევენო თვისი
მოვალეობა ოჯახის წინაშე. ერთხელ ძმები ყველანი
ერთად ისხდენ. როდესაც ერთ ერთ უმცროსთაგანმა
თავის უმცროს ძმას უზრდელური სიტყვა უთხრა,
უფროსი ვაჟი ფიცხლავ წამოხტა, მივარდა სიტყვა
უთქმელათ, სილა გაართყა და ოთახიდანაც გამო-
აგდა. მე დარწმუნებული ვარ, რომ იმ ბავშვს არ
დავიწყებოდა მის სიცოცხლემის ჰქვის სწავლება.
ის ამით კარგად მიხვდა, რომ მორიდება უნდა არა
მარტო უფროს ძმას, არამედ უმცროსსაც, და თუ
ოდესმე ის ისევ დამაბლდებოდა და ასეთ უწმინდურ

სიტყვებს იხმარდა, ყოველს შემთხვევაში მისი
სახლში მინც ვერ გაბედავდა.
ამ მაგალითით მე მოგახსენებთ, თუ რა დიდი
ზედგავლენა აქვს ახალგაზდა კაცს ოჯახზე. ის მე-
ტის მეტი სასარგებლო იქნება თავისი ტებისათვის
მით, რომ იმას შეადარებენ დები სხვა ახალგაზდებ-
საც, რომლებიც ოჯახებში იმყოფებიან, ძმებთან
შედარებით დაათვათებენ მათ ღირსებას და ნაწილს
და ამგვარად შექმნიან ღირსეული საქმის აირჩიონ.
ხოლო დანარჩენ ძმებისათვის ხომ მას დაუღებელი
განძია. იმას მეტი უნახავს ცხოვრებაში, ვინც უმც-
როსებს. უმცროსები მარად ეამ ხელმძღვანელობენ
უფროსი ძმის შეხედულებით სიკეთეზე და სიკუდუ-
ზე. მე მინახავს ისეთი უფროსი ძმები, რომლებიც
სწორედ მადლის მორევი იყვენ უმცროსებისათვის,
მაგრამ ვიცი ისეთებიც, რომლებიც მხოლოდ მტარ-
ვალბედა იყვენ სხვებისთვის.
მ. მე მგონია უფროსი ძმა „მემაგი შვილისა“
ამ უკანასკნელთ ეკუთვნის — იმიტომ კი არა, რომ
ცული ზედგავლენა ჰქონდა ძმაზე, არამედ მის ბუ-
ნებას არ შეეძლო ებატოებინა ვისმესთვის დამაშა-
ობა თავმოყვარეობისა გამო. თვისი ქველმოქმედებით
თავმოშწინებ შეიძლება გზადაკარგული ძმა და გულ-
ცივად მიატოვა ანაბარად სრულიად. არ იწყებდა
თავს, რომ რაიმე დარიგება და რჩევა მიეცა მისთვის.
რომ ის არ ყოფილიყო გაუტანელი, გულცივი და
მედიდური, „მემაგი შვილი“ არასოდეს არ მიაღწე-
და იმ ზომამდე, და ვინაიდან უფროს ძმას არავისი
სიყვარული არ უღვივდა გულში, გარდა თავის თა-
ვისა, იმიტომ არც გასაკვირია, რომ როდესაც უმ-
ცროსი ძმა დაბრუნდა შინ მშვიდრი, დამცივებული,
ჩაძინძილი, ის არ შეუერთდა ძმის სიხარულს და
კარგულის დაბრუნებაზე, ცოდილის მოქცევაზე,
არამედ გულცივად, დაკინეთო და გაბოროტებით
შეესიტყვა ძმას. ამ ჯურის ჰაზუკი ურგებელია იმ
ოჯახებისათვის, სადაც სცხოვრობენ. მაგრამ სამაგი-
ერო სასჯელსაც მიიღებენ. სრულ ქეშმარიტებას
ამბობს მალლოკი: „ადამიანის ოჯახი, სახლობა
შრომა და ცხოვრების საღასარი — ყოველივე ესევე
ბარძიშია, რომელშიაც მოათავსებულია საზიარებელ
ზედაშე, წყარო სიცოცხლისა, და თუ ჩვენ ამ ბა-
ძიშს ვავიუპატიოებთ, დავიხიანებთ — ზედაშეცა გა-
პატიურდება და დაიკარგვის. მაგრამ ღვთის განგება“

არ ნებას, რომ ის ზედაშე წარიხილავს... თუ ჩვენ პასუხი უნდა ვაგოთ მისი შურადაცულისათვის, იმი-სათვის კი აღარ ვაგებთ პასუხს, როდესაც მის ისეთ ცხოვრებაში ვაგებთ და ვსტრავებთ, სადაც მწუხარებისა და ზნეობრივად დაქვეითების მეტი არაფერი მოელოს?

6. მე ვიცი კიდევ ერთი უფროსი ძმა, რომელიც ნამდვილი გვირგვინია მთელი სახლობისათვის, მხოლოდ სოფელ სხვა მხრივ. უმცროსი დები და ძმები დაობლდნენ, და ყველა იმით მოვლა, აღამაინებდად გამოზრდა ესაქიროვებოდათ. სრულიად უსაყვედუროდ, თავგანწირვით გამოვსარჩილა უფროსი ვაჟი ოჯახს და შესწირა მას საკუთარი ინტერესები და იმედები. მან უარჰყო დაკოლშვილება, პირადი კმაყოფილება და მორთულობა, რომლებიც შეეძლო მოეხვეჭა კიდევაც. თვის დამოკიდებულებას უმცროს ძმებთან და დებთან სამღვთო და წმიდა მოვალეობად სთვლიდა, თითქმის ახლაც სცილილობს გაუწიოს მფარველობა, შეუწყოს ის ნაკლი, რაც მათ დააკლდათ მშობლების დაკარგვით. რა ფასდაუღებელია ამგვარი ყმაწვილის შრომა ოჯახისათვის, რა დიდი შედეგი მოჰყვება მის თავგანწირვას და რა დიდი პატივი მისთვის, როდესაც უმცროსი ძმები და დები თვის გულში აუღებენ ძეგლს. „ნამდვილი დიდება“, ამბობს ემერსონი, „ის არის, როდესაც შეგნებ, რომ ქველმოქმედება ყველაფერად საკმარისია“. „თუ ოჯახის მოვალეობა პატიოსნად ავასრულებო“, სთქვა კომპოტ-კომ 25 საუკუნის წინედ... აღარ გვესაქიროება მსხვერპლის შეწირვა“.

7. როგორც ცხოვრების მაგალითები გვიჩვენებენ სამწუხაროდ, არა მარტო კარგ მაგალითებს შეგვცდებით, არამედ ცუდსაც ბევრს წავაწყდებით. მე მინახავს ისეთი ახალგაზრდები, რომლებიც თავიანთი ცუდი ყოფაქცევით ამწარებდნენ ოჯახში ცხოვრებას. როგორც თავის თავს, ისე ნათესავებს იმით სწავლდათ საკუთარი ოთახები, სადაც თავის სურვილზე იცხოვრებდნენ კარ-ჩაკეტლი, თითქმის მშინაც, როდესაც საიდუმლო არაფერი ჰქონდათ, არ უნდოდათ გაეზიარებინათ თავიანთი აზრი და აზრახვა მშობლებისათვის, გავსნათ მათთვის გული, არც კი იცოდნენ, რომ ეს გულჩახურთულობა იბლდებს შეაწუხებდათ და ექვს ააღებინებდათ. თი მღუმარება უფრო მკაცრი იყო, ვინემ მწარე ტყვები. საქმის ასეთი მდგომარეობა ერთმანერთ-

შორის სიძულვილით, შუღლით და სიძინძურებით დასრულდა, სანამ ერთ ჰერ ქვეშ იყვნენ. თავენება შვილები თავთავიანთთვის დახეხებდებოდნენ, იქნება მწიფებით ვიშოვოთ ლუკმა პური ან საუკუნოდ მოვრჩეთ ამასო. მე თითონ ვნახე, რა უბედურად გამოადგათ დაქორწინება, როგორ ფლანგავდნენ ქონებას, და გააცრუეს იმედები, რომლებსაც აყარებდნენ მათზე. მე თითონ შეეხვდი, როდესაც გასაწყლებული დაბრუნდნენ მგზავრობიდან, უფულოთ, ბევრხელ გაცივლიდნენ მამის კარზე, მაგრამ შიშისა და სირცხვილისაგან არც კი გაუხეხდნით იქით, ვინაიდან არ იცოდნენ, რა ხალისით დაუხეხებოდნენ, და ეშინოდათ არ გვიუცხოვონ და უარგყვანო. მინახავს რა საზიზღარ გარემოებაში ჩაკვივულან ურჩნი შვილები ქვრივებისა. რა უნდა მოუხერხოს საცოდავმა მშობელმა დედამ, რომელიც ამასთან თეთარი-სებობისათვისაც იბრძვის, შვილებს, რომლებიც სცხოვრობენ მის ჰერ ქვეშ და ცუდ გზას ადგანან? ის ნამდვილი დედა იქნებოდა სხვა გარემოების ქვეშ, მაგრამ რა ჰქნას, როდესაც არ ძალ უქს აღვირსხმა შვილებისა და მათი დამორჩილება თვისი წმიდა დედობრივი სიყვარულითაც, როდესაც შვილები სიკვამლეში უარყოფენ გზის მაჩვენებელ ღვთის მცნებას, როდესაც დღით და ღამით, როგორც პირტყენი, საკიდაოდ, ან სულელნი კეტებით საობრად, მიიპარებიან სამარცხვირო საქმეებზე, სადაც უთუოდ სფათს შეემთხვევიან. რას უნდა გახდეს საცოდავი გულგახეთქილი დედა, რომელიც სცილილობს დაიმორჩილოს ძმების ცუდი მაგალითით გატაცებული ქალი-შვილები? რას უნდა გახდეს ცხოვრების ასეთ გარემოებით დაზარალები დედა? რა უნდა ქნას ასეთ უკიდურეს, გულის შემზარავ შემთხვევაში დედამ გარდა იმისა, რომ ააპყროს ხელები და აცრემლიანებული თვალები ზევით, მოისხნას მიძიე უღელი წინაშე საკურთხევისა, რომელიც გამოიყვანს ცხოვრების წყვილიდან და წარადგენს წინაშე ღვთისა!..

ოჰ, ნეტავი ერთს თქვენგანს, ამ სტრიქონების მკითხველო, ამხელდეს სინიღისი და ეს გამამხილებელი ხმა სინიღისისა ჩასწვდებოდეს სულის სიღრმეში უძლიერესად სინის მთავედ მოვლენილ ქუხი-

ლისა: «შენც ასეთი არა ხარო?» ნეტავი შეისმენდეს და გასწორდებოდეს!

აღმოსავლეთის ქვეყნებში შენახულია ერთი თქმულება, რომ უპატივცემლობა და უმადურობა მშობლებისადმი იმდენად მძიმე დანაშაულობაა ღვთის წინაშე, რომ „თვალნი, რომელმაც დაკნინეთ შეხება თვის მშობლებს და არ ემორჩილებოდნენ მათ, იქნებუა ამოკორტინლ ყვაისა და სვივის მიერო».

8. ყველა ქაბუტთ შეუძლიათ ოჯახში კეთილ-შობილური ცხოვრება ატარონ. მხოლოდ ხელს უშლის ამ პატიოსანი მიზნის აღსრულებას ჩვენი ბუნების სიამაყე. ღვარძლი თავმოყვარეობისა, რაც სატრფიალო ყველია ეშმაკისათვის, ვინაიღვან მინ კარგად იცის, რომ მისი შამიანი თესლი ბევრს და მრავალფერ ნაყოფს გამოიღებს. რაც დრო გადის, მით უფრო ვრწმუნდები, რომ სიმდაბლე პირველი ღვაწლია ქრისტიანობრივ ქველმოქმედებათა შორის, ის წყაროა სიყვარულისა, რომელიც აკავშირებს ერთად ყველა კეთილშობილურ თვისებათა. მხედველობას ქვეყნიური ამოება ვერ დააბრუნებს, თუ კი ის დარწმუნებულია, რომ ცხოვრება შრომაა და ქვეყნის ბედ-იღბლის კაცი არ განაგებს. ქვეყნიერება ემზავისება მოტივები ზედეს პიანქველისას, დაკარგულს მილიონთა შორის მილიონ მათობებში. თავის თავად ჩვენ არაფერი ვართ, და ჩვენი ღირსება დამოკიდებულია ღვთის მორჩილების და მოყვასთან კეთილ-განწყობილებისაგან. როდესაც ქაბუტო დარწმუნებულია, რომ მისი ცხოვრების მიზანი ღვაწლია მოყვასთან, როგორც ნიშანი ღვთის მორჩილების და სიყვარულისა, მაშინ უთუოდ აღქურვილია საბრძოლველად. საზოგადო მცნება, რომელიც ერთნაირად შეეხება ყველა ქაბუტთა, ეს არის: „თქვენ, ძენო ღვთისანო, დიდი წარმოდგენა გაქვთ თავის თავზე“.

აი კიდევ შევნიერო რჩევა გენრი-ვარლ მიჩერისა: „გამცნებ ყველას, ვინც ცხოვრებაში გამოღიხარო: ნუ იწყებთ ცხოვრებას წინედ განზრახულ წარმოდგენით თავის თავის დიდ ღირსებაზე. ნუ გგონიათ, რომ უბრძოლველად ძლევამოსილება დაგრჩესთ, და რომ პირველ შივე დიშსახურებთ გვირგვინს, რომელიც თუ შესაძლოა იღვწებ გელირისათ, მხოლოდ სარბიელის დასასრულს. ნუ სცდები შენი ველური სიამაყით და ამოო თავმოყვარეობით. ნუ იწყებ ცხოვრებას იმ რწმენით, რომ ვითომც შენებრი შევნიერი ვაჟი, შენებრი კვალუტო, ყველაფრით შევნიერი—

ღირსი იყვეს უთუოდ გამოჩენილი ადგილისათაშუ აცდუნებ თავის თავს მით, რომ ვითომც ცხოვრებამ შენ შეტი უნდა გარგუნოს, ვინემ სხვას ცხოვრებამ შენცა და სხვებსაც მხოლოდ იმას გარგუნებს, რასაც დაიშახურებ. ცხოვრებამ მხოლოდ შეძლება და შეთხებვეა უნდა მოგცეს, რომ ადამიანად გახდე. ის მხოლოდ ამას გარგუნებს და სხვას არაფერს“.

ბევრი ახალგაზდა ვაჟი და ქალი ომობენ ოჯახში, როგორც ფრინველი გალიაში, რომელსაც საპყრობილედ სთვლიან და შორს მიიზიდებიან. მაგრამ, რომ ყურადღებით ჩაუკვირდებოდნენ, ეს გალია მთელ ქვეყნიერებად წარმოუდგებოდათ, სადაც შეეძლებათ განახორციელონ საუკეთესო გრძნობა პაზრები. ჩვენ კიდევ მიუთითებთ ერთ შევნიერ რჩევაზე, რომელიც მისწერა კარლ-ლეიფციმა ერთ მანდილოსანს 1866 წელს: „რაც უნდა უშნიშვნელო იყოს თქვენი მოვალეობა, მინც ერთგულად შეუდგით მის აღსრულებას, გირჩევთ გააორკვეთთ, გასამცვეთთ ენერგია ყოველ ფემ, დღითი დღე საძლეველად მიცდურისა! რა პასუხი უნდა უფო, როდესაც შინაგან განიცილები სულიერად? მე ძალშიძს ესძლიო ამით მიცდურს, და კიდევაც ავასრულებ ხახელითა ღვთისათაჲ“.

თითქმის ისიც, როცა სახლს ალაგებ, ან ტანთსაცმელს, გინდ წიგნებს—ქაღალდებს,—რაც უნდა საქმე იპოვოს თქვენმა ხელმა, ასრულეთ მუყაითად, ერთგულად, მით უფრო ის, როდესაც თქვენი მოვალეობა უფრო თვალსაჩინოა და დიდ-მნიშვნელოვანი. თუ თქვენ გუაეთ ძმები, დები, დედ-მამა, კარგად ასწონ-დასწონეთ, რა ვალი გაძვეთ იმათ წინაშე და გახსოვდეთ, რომ თქვენ გულწრფელად უნდა მიავით ის, რასაც საპართლიანად გვევლებიან.

ზულდ. დ. ჩხაიძე.

რედაქციის პასუხი

მღ. ო. ჩუხ—გს. პატარა იაფ-ფასიანი ხატები, კარგა ხანია, გამოვიგზავნეთ ამათათი და მიიღებდით.

ბ. შამა. ს. და—გს. კონდაკი, ვგონებ, ორჯერ გამოვიგზავნეთ. ვმადლობთ თქვენი თანაგრძობისათვის. იმედია შემდეგშიც თანამგრძნობი იქნებით ჩვენი... იმედს ნუ დაკარგავთ—ღვთის განგებულებამ იქნება სულ სხვა გვარად იმოქმედოს.

„ცნობის ფურცალი“

1898 წელს გამოვა უფრო ვრცელის შინაარსით და მრავალის ცნობებით საქართველოს ყველა კუთხიდან. «ცნობის ფურცელი» ერთად-ერთი ყოველ-დღიური გაზეთია, რომელიც სიათისა გამო ყველასათვის ხელ მისწვდომია.

დიდი უპირატესობა ავრთვეთ ის გარემოება, რომ გაზეთი გამოდის ყოველ-დღე კვირა უქმების შემდეგაც წლიურ ხელის-მომწერთა საყურადღებოდ ვინც გაზეთს წლიურად დაიკეთებს, იმს უსასყიდლოდ გაეკზავენა.

კედლის კალენდარი 1898 წლისათვის სურათებიანი და მშვენიერს ქალაღზე დაბეჭდილი სხვა-და-სხვა ფერადებით

სამატალითა და მერგასა ნობათუბა.

„ცნობის ფურცლის“ რედაქციამ შეიძინა უფლება და დამდებს 1898 წელს გამოსცეს ჩვენის ახალ-გაზრდა ნიჭიერის მწერალის მ. ანაგასიანარელას

სრულს თხზულბათი

ავტორას სურათით, მოკლე ბარგანფათი და კრატეკულას განხლავით

წიგნში მოთავსებული იქნება ოცზე მეტი სხვა-და-სხვა საუკეთესო მოთხრობები, დაწერილი 1898 წ-დე წიგნი იქნება მშვენიერს ქალაღზე დასტამბული, დიდის ზომისა და 300 გვერდზე მეტი

ზაზეთის ფასი: წლიურად ყველა ნობათებით 6 მ. ნახევარის წლით 4 მ. ერთის თვით 60 კ. ცალკე ნომერი 3 კ.

შელავათან ხელის-მომწერთათვის

იმ ხელის-მომწერთ, რომელთაც წლიურ ფასის სრულად შემოტანა გაუქმდებდათ, რედაქცია შელავათს აძლევს: ხელის მოწერის დროს 2 მ. წარმოადგინონ და მეგრე ყოველ თვე-და-თვე თითო მანეთი, ვიდრე წლის ფასს შეასრულდნენ. რედ. გამო. პალ. ლევ. კი გუნია.

მდ. ელ. განკუხამეს. სოფლის განჩინებით მღვდლის სარჩო გადასახადს ჯამაგირის დანიშნა ვერ მოშლის.

ბ. ა. კერ-მას. აღთქმული წიგნები მოგერთმევათ. გიგზავნით მღ. ბ-ლის წერილს. ამ წერილიდან შეიტყობთ, თუ როგორი თანამომენნი გვეყავს...

მდ. ს. დუმ-ბეს. თუ სასწავლებლის მმართველობა თხოვილობს გამოწერილობას, არ არის საჭირო ოთხ-აბაზინი მარკის დაკვრა; თუ კერძო პირი თხოვილობს, მაშინ, რასაკვირველია, საჭიროა მონათხოვოს მღვდელმა მარკა. ნათხოვრ წიგნს გიგზავნით, მაგრამ ვნახოთ, თუ მიიღებთ...

მდ. აღ. გულ-გეს. თქვენი თანაგრძნობითი სიტყვები სწორეთ ჩვენი გულის საღბუნნი მალამოა. გმადლობთ. რა ბედნიერი ვიქნებოდით, რომ ბეგერი იყოს ჩვენში თქვენ გვარი თანამგრძნობნი!

მდ. მონაზონს მ. ნაკაფარეს. დაკეთილი წიგნები მალე გამოგზავნება.

მდ. მახალ გაარგამეს. გმადლობთ თანაგრძნობისთვის. გაზეთი ყოველთვის იგზავნება, მაგრამ, აღბათ სადღურში იკარგება ან ფოსტას არ მოაქვს. გიგზავნით უკანასკნელ ნომრებს და წიგნსაც, მაგრამ მიზილოვის ფოსტაში მოიკითხეთ.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

საღმთმარბაზრო ბანაოფილიბა: ჩვენი გრანობანი და მოხაზრებანი ახალი წლის დამდებს. — სახალწლო (ჩვენება, ლესი). — მეფე ერეკლეს სიკედლი. — გლოვა ირაკლი მეორისა. — მეფე ერეკლე, დასურათებული ჩვენის პოეტებისა და სხვათა მიერ. — დაბადება და აღზრდა ერეკლე ბატონიშვილისა. — თან მირთობლიტი (გედევანიშვილი). — ახალი ამბები და შენიშვნები.

სწავლა და მცენიარება ქრისტიანობაში სარწმუნოებასა და კითხლ-წიგნობაზე: ოჯახობა-მამაკაი და იღვდაკაი, ჰაბუკი ოჯახში.

— რედაქციის პასუხი. — განცხადება.

რედაქტორ-გამომცემელი დევ. ღ. ლამაშიძე.

Редакторъ-Издатель П. Д. Гамбашидзе.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 14 Января 1898 г. ♦ Цензоръ прот. Е. Елиевъ.

Типог. редакцїи журн. „Пастыръ“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Кутаиъ, въ д. бр. Ханыновыхъ, на Нѣмецкой ул.